ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.17(10)-4
УДК 378.091.313:37.011.3-051

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПОБУДОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

TRAINING USE IN PREPARING FUTURE TEACHERS TO BUILD A PROFESSIONAL CAREER

Т. О. Олефіренко

Актуальність дослідження. *Інтерес до проблеми становлення кар'єри вчителя в процесі неперервної педагогічної освіти обумовлений реформуванням всіх основних сфер суспільства, що спричинило за собою зміну відношення до багатьох процесів і явищ, до цього часу залишалися поза полем зору внаслідок їх негативного сприйняття або низького рівня актуальності.*

Постановка проблеми. *Особистісна спрямованість змісту педагогічної підготовки обумовлює необхідність моделювання ситуацій, у яких майбутній учитель-педагог міг не тільки сприймати педагогічну теорію, а й удосконалювати власні професійно-педагогічні дії, закріплювати досвід педагогічного спілкування, стимулювати професійний саморозвиток, самовираження й самоствердження в самостійній педагогічній праці. Саме проектування та реалізація різних педагогічних ролей у процесі професійної підготовки уможливлюється шляхом застосування навчальних тренінгів.*

Urgency of the research. *The interest in the problem of becoming a teacher's career in the process of continuous pedagogical education is due to the reform of all major spheres of society, which has led to a change in attitude to many processes and phenomena, which until now remained out of view due to their negative perception or low relevance.*

Target setting. *The personal orientation of the content of pedagogical training necessitates the modeling of situations in which the future teacher-teacher could not only perceive pedagogical theory, but also improve his own professional-pedagogical actions, consolidate the experience of pedagogical communication, stimulate self-stimulation. Using the design and implementation of different pedagogical roles in the process of vocational training made possible through the application of training.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Для дослідження значний інтерес представляють роботи зарубіжних і вітчизняних вчених: Р. Баклі, А. Лидерса, Т. Пауелля, Дж. Пауелля, Г. Старшенбаума, К. Фопеля, Г. Марасанова, Н. Мілорадова, Г. Сартан.*

Постановка завдання. *Здійснити аналіз використання педагогічних інновацій, а саме тренінгових технологій, в якості підвищення педагогічної підготовки майбутніх учителів, які в свою чергу відображатимуть педагогічну майстерність учителя і сприятимуть сформованості професійних умінь та навичок.*

Виклад основного матеріалу. *Представлено досвід використання тренінгових технологій навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Розглянута специфіка організації тренінгу, до якого відносяться всі різновиди тренінгу, що впливають на якості, вміння та здібності, які проявляються в процесі спілкування з студентами. Виділено основні етапи проведення тренінгу, до яких відносяться: етап створення працездатності; етап орієнтації, здійснюваний у вигляді рольової гри або груповий дискусії; етап навчання і завершальний етап.*

Висновки. *Використання тренінгових технологій в процесі підготовки учителів сприяє розвитку їх конкурентоспроможності, вдосконалює професійні компетенції.*

Ключові слова: *професійна кар'єра, тренінгові вправи, тренінгові технології, тренінг, фахівець, майбутні вчителі, студент.*

Actual scientific researches and issues analysis. *Such works of foreign and domestic scientists are considerably interesting: R. Buckley, A. Liders, T. Powell, J. Powell, G. Starshenbaum, K. Fopel, H. Marasanov, N. Miloradova, H. Sartan.*

The research objectives. *To analyze the use of pedagogical innovations, namely training technologies, as an enhancement of pedagogical training of future teachers, which in turn will reflect the teacher's pedagogical skills and contribute to the formation of professional skills.*

The statement of basic material. *The article presents the experience of using training teaching technologies in the process of future teachers' professional training. There is considered the specificity of the training organization, which includes all types of training that affect the qualities, skills and abilities that are manifested in the process of communication with students. The main stages of the training are highlighted, which include: the stage of capacity building; the orientation phase, in the form of role play or group discussion; the stage of study and the final stage.*

Conclusions. *The study concluded that the use of training technologies in the process of teacher training promotes development of their competitiveness, improves professional competencies.*

Keywords: *professional career, training exercises, training technologies, training, specialist, future teachers, student.*

Актуальність дослідження. Інтерес до проблеми становлення кар'єри вчителя в процесі неперервної педагогічної освіти обумовлений реформуванням всіх основних сфер суспільства, що спричинило за собою зміну відношення до багатьох процесів і явищ, до цього часу залишалися поза полем зору внаслідок їх негативного сприйняття або низького рівня актуальності.

Постановка проблеми. Особистісна спрямованість змісту педагогічної підготовки обумовлює необхідність моделювання ситуацій, у яких майбутній учитель-педагог міг не тільки сприймати педагогічну теорію, а й удосконалювати власні професійно-педагогічні дії, закріплювати досвід педагогічного спілкування, стимулювати професійний саморозвиток, самовираження й самоствердження в самостійній педагогічній праці. Саме проектування та реалізація різних педагогічних ролей у процесі професійної підготовки уможливлюється шляхом застосування навчальних тренінгів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для дослідження значний інтерес представляють роботи зарубіжних і вітчизняних вчених: Р. Баклі, А.Г. Лидерса, Т. Пауелл, Дж. Пауелл, Г. Старшенбаум, К. Фопеля і інших, в яких описані основні завдання, принципи, зміст, організаційні форми і методи проведення тренінгових занять і вправ.

Різним методам і формам організації тренінгового навчання присвячені дослідження психологів і педагогів Г.І. Марасанова, Н. Е. Мілорадова, Г.Н. Сартан, де говориться про накопичення вітчизняною наукою певного досвіду використання тренінгового навчання як засобу розвитку особистості.

Постановка завдання. Здійснити аналіз використання педагогічних інновацій, а саме тренінгових технологій, в якості підвищення педагогічної підготовки майбутніх учителів, які в свою чергу відображатимуть педагогічну майстерність учителя і сприятимуть сформованості професійних умінь та навичок.

Методи дослідження: аналіз і синтез – з метою з'ясування стану та рівня розробленості досліджуваної проблеми; узагальнення – для формулювання висновків і рекомендацій щодо використання тренінгів при підготовці майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри; діагностичні (анкетування, бесіда) – для вивчення інформації про стан готовності використання тренінгів при підготовці майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерес до проблеми становлення кар'єри вчителя в процесі неперервної педагогічної освіти обумовлений реформуванням всіх основних сфер суспільства, що спричинило за собою зміну відношення до багатьох процесів і явищ, до цього часу залишалися поза полем зору

внаслідок їх негативного сприйняття або низького рівня актуальності.

Сьогодні кар'єра – це не тільки діяльність, що сприяє підвищенню фахового рівня, професійного успіху, але і "збалансоване співвідношення, взаємодія процесів внутрішнього розвитку людини і його зовнішнього руху в освоєнні соціального простору" [1, с. 135].

Відзначається і зміна системи поглядів на кар'єрне становлення вчителя: наукова парадигма переходить від ідеалізованого трактування цього поняття до реального, поданням, що спирається на вимоги сучасної практики.

"Педагогічна діяльність – дуже важка та напружена праця, яка пов'язана з інтенсивним міжособистісним спілкуванням, тобто вчитель постійно перебуває в ситуації комунікації та взаємодії з учнями, батьками, колегами, адміністрацією. Вчитель повинен постійно впливати на учнів та батьків, що потребує від нього потужного заряду внутрішніх ресурсів. Педагогічна діяльність завжди є особистісно забарвленою, саме тому вчитель не повинен бути емоційно відстороненим від того, чим він займається. Важливою компетенцією вчителя є вміння швидко реагувати та приймати рішення. Але, напевно, найважливішою рисою вчителя є високий рівень розвитку емпатії, тобто вміння співпереживати, співчувати, розуміти учнів. Ми перерахували лише незначну частку вимог, які покладені на педагога, але всі вони виправдані, адже вчитель несе персональну відповідальність за фізичне та психічне здоров'я учнів" [3 с. 18].

У педагогічному процесі ефективному формуванню компетенцій сприяє тренінгове навчання, орієнтоване на освоєння учасниками комунікативних, гностичних, організаторських, конструктивних, проектувальних і інших умінь, оскільки кожен учасник виступає в ролі індивіда, особистості, суб'єкта діяльності.

Організація тренінгового навчання передбачає активну участь у виконанні тренінгових вправ і носить ігровий характер, з імітацією професійних ситуацій, на прикладі яких можливо продемонструвати різні форми поведінки (позитивні або негативні), а навчальна спрямованість тренінгів передбачає передачу і засвоєння нового досвіду.

Джерелами нового досвіду можуть виступати ведучий (тренер), учасники тренінгу, тренінгові ситуації. Ефективність роботи тренінгової групи досягається завдяки здійсненню зворотного зв'язку передбачає, постійну рефлексію дій учасників і малій кількості учасників (8-10 чоловік).

Можливості тренінгових вправ в педагогічній взаємодії збільшуються при дотриманні принципів [5, с. 67]:

– “дослідного, зумовлений вимогою самостійності кожного учасника тренінгу та всіх разом до пошуку у виробленні спільних рішень;

– партнерства, спрямованого на повагу особистості і визнання рівності позицій у системі суб’єктно-суб’єктних відносин, незалежно від прийнятих ролей;

– концентрації уваги учасників тренінгу на собі, на партнерах, що дозволяє інтенсифікувати групові процеси і групову динаміку, раціональніше розпорядитися часом;

– оптимізації пізнавальних процесів, орієнтованих на стимулювання активності і рефлексії, а також створення передумов для вдосконалення можливостей за рахунок партнерського спілкування;

– неприпустимість нанесення прямої чи непрямої шкоди психічному, фізичному або моральному здоров’ю учасника тренінгу;

– конкретності, яка передбачає віднесення висловлювань до конкретних епізодів і діях учасників тренінгу;

– конструктивності, що передбачає зосередження уваги на тих моментах поведінки і властивостях учасників тренінгу, які можливо будуть піддаватися змінам, відмова від обговорення особистості учасників;

– актуальності, яка передбачає своєчасність висловлювання суджень і думок;

– конфіденційності, орієнтованої на дотримання позиції про те, що інформація “особистого” характеру не виноситься за межі даної групи, що дозволяє учасникам бути щирими, відкритими;

– інформованості, що характеризує обізнаність учасника тренінгу

– про мету процедури та очікувані результати взаємодії” [5, с. 67].

Метою тренінгу як технології навчання, безумовно, є розвиток будь-яких умінь і навичок, а також володіння механізмами поведінки в професійному середовищі. При цьому тренінг як метод створення умов для самопізнання і самовдосконалення учасників дозволяє знаходити вміння самостійно вирішувати свої особистісні проблеми.

Крім того, І.В. Вачков відзначав, що “тренінг як метод у педагогічній діяльності допомагає вирішити не тільки існуючі проблеми учасників тренінгу, але також сприяє профілактиці виникнення їх у майбутній професійній діяльності” [2, с. 128].

Слід зазначити, що використання тренінгових технологій у педагогічному процесі ставить викладача в активну форму “проживання” діяльності, при цьому він перестає бути центральною фігурою і займається лише організацією і підготовкою завдань, формулює питання або теми для обговорення в групах, дає

консультації, контролює час і порядок виконання наміченого плану. Заняття з використанням тренінгового компонента дозволяє учасникам використовувати власний та соціальний досвід, вступати в комунікацію один з одним, спільно вирішувати поставлені завдання, долати конфлікти, знаходити спільні точки дотику, йти на компроміси. Важливе значення має і позиція викладача (тренера) як аналітика, коментатора, прогнозиста, посередника. Він повинен залишатися для учасників незнайомою особистістю, загадкою, фантазією, непохитним і безпристрасним. Така позиція може проявлятися в групі тільки тоді, коли група вже здатна працювати самостійно. В якості коментатора тренер виступає протягом всього заняття і служить своєрідним дзеркалом, що відображає дійсність групи. Коментарі можуть проявлятися через спостереження, які тренер підносить як б не від себе особисто, а у вигляді опису діяльності групи; перерахування та класифікації позицій, поведінки, відносин з використанням адекватного понятійного апарату; гіпотези, в яких як би передбачається, що в групі може статися і чому.

Позиція посередника або експерта для викладача найбільш прийнятна, оскільки він приймає роль посла, часом втручається в діяльність групи, спрямовує її так, щоб група найбільш ефективно просувалася до наміченої мети. Крім того, тренер надає допомогу тільки тоді, коли з'являється необхідність і група усвідомлює це. Сам посередник особливої участі майже не приймає, про свої відчуття не говорить, але іноді радить, що варто було б зробити, підказує зміст того чи іншого заходу, або в зручну хвилину використовує який-небудь психотерапевтичний прийом, пропонуючи, наприклад, зіграти психодраматичну сценку або безсловесно висловити власні почуття. Крім того, він стежить за учасниками і координує обговорення. У разі, якщо він бачить, що хтось ніяк не може проявити себе або навіть просто отримати слово, він змусить групу дати цьому людині можливість висловитися. Група сприймає його як експерта, який розбирається в багатьох питаннях і може представити інформацію, щось розтлумачити. Він не нав'язує авторитарно певні рішення, навіть, як правило, ніби не помічає і не приймає рішення, прийнятого цілою групою. своїми зауваженнями він допомагає підійти до будь-якого питання або речі з різних сторін. Тренер не відмовляється відповідати на питання групи, якщо це призведе до більш швидкого і глибокому розумінню конкретної ситуації.

Отже, заняття з використанням тренінгових технологій дозволяють студенту-майбутньому педагогу виробити власну траєкторію поведінки в професійній діяльності, сформувати комунікативні, організаторські, конструктивні вміння [4].

Крім того, використання тренінгових вправ допомагають студентам виконувати величезну кількість навчальних і соціально-

психологічних завдань: можуть вільно оперувати категоріальної установкою; формується вміння роботи зі схемами, що спрощує розуміння в формі, доступною кожному; сприяють становленню особистості в професійній сфері; сприяють психологічної готовності до професійної діяльності; перешкоджають професійної деформації; забезпечують узгодженість майбутнього взаємодії.

Слід зазначити, що тренінг як інтерактивна форма навчання сприяє розвитку зразків, які широко визначають професійний та особистий розвиток, позиції майбутнього фахівця.

Систематизуючи і узагальнюючи вітчизняний і зарубіжний досвід застосування тренінгових технологій можемо сказати, що цей напрямок є одним з найбільш перспективних в навчанні майбутніх вчителів. Крім того, застосування тренінгу найбільш доцільно там, де необхідно виробити і домогтися засвоєння поведінкових навичок, чинників, ідей, необхідних для конкретних дій, де об'єктом тренінгу виступає конкретний вид діяльності.

Виходячи із сутності тренінгу як активної форми навчання, спрямованого на вироблення і засвоєння умінь і навичок, необхідних для виконання конкретних завдань, можна припустити можливість його використання в підготовці майбутніх вчителів.

Разом з тим, вивчення психолого-педагогічної та іншої літератури, а також аналіз педагогічної практики показує, що проблема використання тренінгових вправ у формуванні педагогічної культури майбутнього вчителя вивчена недостатньо. Зокрема, не в повній мірі виявлені дидактичні можливості тренінгу, механізм і технологія його проведення; не обґрунтований комплекс тренінгових вправ, що сприяють формуванню педагогічної культури особистості майбутнього вчителя.

У зв'язку з вищевикладеним актуального значення набуває підготовка педагогічних кадрів, які володіють освітніми, інформаційно-телекомунікаційними технологіями на високому рівні, оскільки навчання необхідно будувати на основі конкретних педагогічних проектів, які сприятимуть придбанню професійних умінь, оволодіння практичною діяльністю. Отже, при відборі змісту професійної підготовки необхідно керуватися соціально-моральними аспектами, характерними особливостями яких виступають:

– практико-орієнтована спрямованість;

– можливість застосування у вирішенні професійних завдань.

У європейській системі освіти персональну компетенцію, характеризують готовність і здатність адаптуватися і розвиватися в соціумі (взаємодіяти, змінюватися, здійснювати продуктивну дискусію і досягати взаєморозуміння), а також об'єктивно оцінювати шанси саморозвитку; адекватно використовувати прояви природних талантів, проектувати і реалізовувати індивідуальні життєві плани.

Висновки. Професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти має формувати готовність студентів виконувати певні моделі професійної діяльності. Навчати взірцям професійної поведінки. Установки і манери можуть бути більш ефективним за умов цілеспрямованої організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, що передбачає участь студентів у спеціально створених навчально-тренінгових ситуаціях професійного спрямування. Особистісна спрямованість змісту педагогічної підготовки обумовлює необхідність моделювання ситуацій, у яких майбутній учитель-педагог міг не тільки сприймати педагогічну теорію, а й удосконалювати власні професійно-педагогічні дії, закріплювати досвід педагогічного спілкування, стимулювати професійний саморозвиток, самовираження й самоствердження в самостійній педагогічній праці. Саме проектування та реалізація різних педагогічних ролей у процесі професійної підготовки уможливлюється шляхом застосування навчальних тренінгів. Провідна ідея таких занять полягає у підвищенні якості педагогічної підготовки майбутніх учителів. Використання зазначених педагогічних інновацій передбачає залучення студентів до активної пізнавальної діяльності шляхом виконання певної професійної ролі в модельованих навчально-тренінгових ситуаціях, що відображають педагогічну дійсність, максимально наближені до реальних умов і забезпечують адекватну педагогічну поведінку та професійний стиль студентів з урахуванням специфіки майбутньої фахової діяльності.

На основі проведеного аналізу дослідження, вважаємо, що застосування тренінгу найбільш доцільно там, де необхідно виробити і домогтися засвоєння поведінкових навичок, чинників, ідей, необхідних для конкретних дій, в яких об'єктом виступає той чи інший вид діяльності. Одним з показників значущості тренінгу у формуванні професійної компетентності виступає співвідносність тренінгових завдань з змістом праці фахівця, що сприяє формуванню компетентності майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри.

Список використаних джерел:

1. Бакли, Р., Кэйпл, Дж., 2002. 'Теория и практика тренинга', С-Петербург : *Питер*, 256 с.
2. Вачков, ИВ., 2007. 'Психология тренинговой работы', Москва : *Эксмо*, 416 с.
3. Назарук, НВ., 2006. 'Діагностика та профілактика психічного здоров'я педагога. Тренінг-курс', *Психолог, № 31–32*, С. 223–224.
4. Пригодій, МА., 2014. 'Визначення теоретичних аспектів змісту комунікаційної компетентності сучасного фахівця', *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, № 117*, С. 183-185.

5. Черняева, ТН., 2004. ‘Тренинг как средство формирования конфликтно-логической культуры менеджера : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08’, Калининград, 150 с.

References:

1. Bakli, R., Keypl, Dzh., 2002. ‘Teoriya i praktika treninga (Theory and Practice of Training)’, S-Peterburg : *Piter*, 256 s.
2. Vachkov, IV., 2007. ‘Psikhologiya treningovoy raboty (Psychology of Training)’, Moskva : *Eksmo*, 416 s.
3. Nazaruk, NV., 2006. ‘Diahnostyka ta profilaktyka psykhichnoho zdorov’ya pedahoha. Treninh-kurs (Teacher Mental Health Diagnosis and Prevention. Training course)’, *Psykholoh, № 31–32*, S. 223–224.
4. Pryhodiy, MA., 2014. ‘Vyznachennya teoretychnykh aspektiv zmistu komunikatsiynoyi kompetentnosti suchasnoho fakhivtsya (Determination of Theoretical Aspects of the Content of Communication Competence of a Modern Specialist)’, *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka, № 117*, S. 183-185.
5. Chernyayeva, TN., 2004. ‘Trening kak sredstvo formirovaniya konfliktno-logicheskoy kul'tury menedzhera : dis. na soiskaniye uch. stepeni kand. ped. nauk : spets. 13.00.08 (Training as a Means of Forming a Conflict-Logical Culture of a Manager : A Dissertation for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences : Specialty 13.00.08)’, Kaliningrad, 150 s.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.17(10)-5
УДК 37.014(073)

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: КОНТЕКСТ БОЛОНСЬКИХ РЕФОРМ

FORMATION OF ACADEMIC MOBILITY FOR FUTURE BACHELORS IN INTERNATIONAL RELATIONS: THE CONTEXT OF BOLOGNA'S REFORMS

Т. С. Скирда

Актуальність дослідження. *Сучасний етап розвитку вищої освіти у багатьох країнах світу відзначається низкою тенденцій, серед яких розширення академічної мобільності є однією з відчутних. Долучення України до Болонського процесу суттєво вплинуло на розвиток внутрішньої та міжнародної академічної*

Urgency of the research. *The current stage of higher education development in many countries of the world is marked by a number of trends, among which the expansion of academic mobility is one of the significant ones. Ukraine's involvement in the Bologna Process has significantly influenced the development of national and*